

KIRJALLISUUTTA

Uusia näkökulmia taloustieteen metodologiaan

Uskali Mäki: Studies in Realism and Explanation in Economics. Suomalainen Tiedeakatemia, Helsinki 1990.

Väitöskirjassaan *Studies in Realism and Explanation in Economics Uskali Mäki* selvittää ja kritisoii sellaisten filosofien kuin *Georg Henrik von Wrightin* ja taloustieteilijöiden kuin *Milton Friedmanin*, *Arjo Klamerin* ja *Donald McCloskeyn* vaikutusvaltaisia näkemyksiä soveltamalla niihin yksityiskohtaisten käsitteellisten erottelujen joukkoa. Mäki hahmottelee myös rohkeasti ja mielenkiintoisesti essentialistista tieteenkäsitystä, johon liittyy metafyyssinen näkemys kausaalista voimista ja selittämisestä »ontologisena identifikaationa». Mäki soveltaa tätä filosofista rakennelmaa pääasiassa itävaltalaiseen taloustieteeseen ja erityisesti *Carl Mengerin* rahateoriaan.

Väitöskirja koostuu johdantoosuksesta ja kuudesta erikseen julkaistusta artikkelista. Kahdessa artikkelissa, *Friedman and Realism* (1990a) ja *Rhetoric at the Expense of Coherence: A Reinterpretation of Milton Friedman's Methodology* (1986) Mäki käsittelee Milton Friedmanin vaikutusvaltaisen esseen *The Methodology of Positive Economics* tulkintaa. Esseessään Friedman puolustaa »epärealististen» oletusten oikeutusta taloustieteessä ja tiedeessä yleensä ja väittää, että on virhe arvioida teorioita testaamalla niiden oletuksia. Taloustieteen metodologiasta kirjoittavat ovat arvostelleet tätä esseetä runsaasti, mutta taloustieteilijät se on saanut hyvin vakuuttuneiksi. Näissä kahdessa artikkelissa Mäki keskittyy erityisesti käsitteiden selventämiseen. Artikkelissa *Rhetoric at the Expense of Coherence* Mäki toteaa, että esseessä *The Methodology of Positive Economics* kehitellään ainakin kolmea erilaista filosofista näkemystä: positivistista, pragmatistista ja realistista. Mäki väittää, että tästä johtuva moniselitteisyys ja epäselvyys itse asiassa lisäävät esseen vakuuttavuutta. Artikkelissa *Friedman and Realism* Mäki keskittyy selventämään sitä eroa, mikä on *realismia* ('realism') käsittelevien teesien (eli teorioiden ja maailman välisiä suhteita koskevien metafyyssisten ja semanttis-

ten teesien) ja taloustieteellisten teorioiden *realistisuutta* ('realisticness') koskevien teesien välillä. Jälkimmäiset ovat arvioita erityisistä taloustieteellisistä väitteistä ja niiden suhteesta mm. taloudelliseen todellisuuteen.

Neljäs artikkeli, jonka otsikko on *How to Combine Rhetoric and Realism in the Methodology of Economics* (1988), keskittyy Arjo Klamerin ja Donald McCloskeyn provokatiivisiin väitteisiin. He väittävät, että taloustieteilijät käyttävät erilaisia retorisia menetelmiä saadakseen toinen toisensa vakuuttuneiksi ja jopa, etteivät epistemologiset kysymykset ja mittapuut ja kiinnostuneisuus totuudesta sovellu varsinaiseen taloustieteen retoriseen käytäntöön. Mäen mukaan on olemassa jännite tämän taloustiedettä koskevan näkemyksen, jossa totuutta ja epätotuutta koskevien kysymysten ei ole teta nousevan esiin, ja niiden McCloskeyn ja Klamerin väitteiden välillä, joiden mukaan heidän kuvauksensa taloustieteilijöiden retorisesta käytännöstä on tosi. Kun lisäksi tiedetään, että McCloskey ja Klamer edellyttävät ettei filosofisia näkemyksiä tyrkytetä taloustieteen käytäntöön ja että eräät taloustieteilijät katsovat olevansa kiinnostuneita löytämään kansantalouksia koskevia totuuksia, McCloskey ja Klamer eivät voi johdonmukaisesti väittää, ettei epistemologisilla kysymyksillä ja totuudella olisi sijaa taloustieteessä.

Kuudennessa artikkelissa, jonka otsikko on *Practical Syllogism, Entrepreneurship, and the Invisible Hand* (1990d), Mäki esittää tärkeän arvostelun erästä tällä hetkellä suosituun hermeneuttisen näkemyksen muunnelmaa vastaan. Näkemyksen mukaan yhteiskuntatieteissä, toisin kuin luonnontieteissä, selittämiseen liittyy merkityksiä, sääntöjä tai tavoitteita koskevaa tulkintaa, ja kausaaliset yleistyukset eivät ole selittäviä. Mäen tarkastelema muunnelma on Georg Henrik von Wrightin selvitys käytännöllisestä syllogismista, sellaisena kuin se on kehitetty hänen teoksessaan *Explanation and Understanding*. Perusajatuksena on, että ihmisen toiminnan kuvaus on johtopäätös käytännöllisessä syllogismissa, johon kuuluu kaksi premissiä, joista toinen ilmaisee toimijan aikomukset ja toinen uskomukset. Koska

von Wrightin näkemyksen mukaan ei ole mahdollista, että toimijalla on oletetut aiheet ja uskomukset ja että hän jättää toimimatta (paitsi vahingossa), premissien ja toiminnan väliset suhteet ovat pikemminkin loogisia kuin kausaalisia. Mäki kritisoi tätä näkemystä kahdella merkittävällä tavalla. Ensinnäkin hän huomauttaa, että toimimisen sijasta yksilö voi yksinkertaisesti hylätä aikeensa. Vaikka tällainen käytös sopiikin täysin von Wrightin malliin, von Wright ei millään tavoin selitä, mikä erottaa tapaukset, joissa aiheet hylätään, sellaisista tapauksista, joissa yksilö toimii. Toiminnan selittämiseen tarvitaan jotakin enemmän kuin praktinen syllogismi, ja käsitellessään Kirznerin yrittäjän valppaus -käsitettä (*'entrepreneurial alertness'*) Mäki tarjoaa esimerkin siitä, mitä tämä jokin enemmän voisi olla. Mäki esittää ajatuksen, että yrittäjän valppaus on kausaalinen voima, joka johtaa toimintaan, ja että praktisesta syllogismista puuttuu juuri se, minkä von Wright toivoi voivansa jättää pois eli kausaliiteetti. Toiseksi, ja yksinkertaisemmin, Mäki osoittaa, että monet tärkeimmät selitykset taloustieteessä tutkivat yksilön toiminnan kausaalisia seurauksia, ja mahdollisista eduistaan huolimatta praktinen syllogismi ei sovi tähän tehtävään.

Väitöskirjan toinen ja kolmas artikkeli, *Mengerian Economics in Realist Perspective* (1990b) ja *Scientific Realism and Austrian Explanation* (1990c) ovat sen omaperäisimmät ja haastavimmat. Näissä artikkeleissa Mäki keskittyy Carl Mengerin selitykseen rahasta näkymätön käsi-seurauksena vuorovaikutuksesta markkinoilla. Mäki väittää, että Menger itse asiassa tarjoaa teorian rahan todellisesta olemuksesta ja metafyyssisen selityksen, johon liittyy rahan instanssien ontologinen identifikaatio tuon todellisen olemuksen ilmestymien kanssa. Artikkelissa esitetyt filosofiset ajatukset ovat erittäin haastavia ja vaikuttavia, ja Mäen tulkinta Mengerin teoriasta on jännittävä ja vakuuttava. Näissä artikkeleissa Mäki uskaltautuu hahmottelemaan täysin uuden mallin sille, minkälaista taloustiede voisi olla.

Väitöskirjan vahvoja puolia ovat sen käsitteellinen tarkkuus ja se rohkeus ja omaperäisyys, joilla filosofisia ajatuksia kehitellään ja sovelletaan taloustieteeseen. Vaikka jotkut filosofit ovat tutki-

neet joitakin essentialistisen tiedenäkömyksen puolia, sen yleisrakenne ja sovellutus taloustieteeseen ovat täysin Mäen omia.

Väitöskirjan ainoa heikkous on sovellutusten vähäinen määrä ja kirjoittajan päätös kirjoittaa suhteellisen suppealle metodologeista koostuvalle lukijakunnalle laajemman, kiinnostuneista taloustieteilijöistä koostuvan lukijakunnan sijaan. Vaikka nämä ovat työn haittapuolia, ne liittyvät siihen, että artikkelit on laadittu toisistaan erillisissä yhteyksissä, eivätkä osoita puutteita kirjoittajan tiedoissa tai taidoissa.

Studies in Realism and Explanation in Economics on rohkea ja omaperäinen työ, joka pyrkii ylitämään ja muuttamaan niitä lähtökohtia, jotka ovat käytössä tällä hetkellä taloustiedettä koskevassa metodologisessa keskustelussa. Väitöskirja osoittaa asiaankuuluvan kirjallisuuden hallintaa, johdonmukaista älykkyyttä, hyvää arvostelukykyä ja täydellistä lahjomattomuutta.

Kirjallisuus

- Mäki, Uskali (1990a): »Friedman and Realism», *Research in the History of Economic Thought and Methodology*, Vol. 10 (ilmestyy).
- (1990b): »Mengerian Economics in Realist Perspective», *History of Political Economy*, Vol. 22 (ilmestyy).
- (1990c): »Scientific Realism and Austrian Explanation», *Review of Political Economy*, Vol. 2, 310—344.
- (1988): »How to Combine Rhetoric and Realism in the Methodology of Economics», *Economics and Philosophy*, Vol. 4, 89—109.
- (1986): »Rhetoric at the Expense of Coherence: A Reinterpretation of Milton Friedman's Methodology», *Research in the History of Economic Thought and Methodology*, Vol. 4, 127—143.
- (1990d): »Practical Syllogism, Entrepreneurship, and the Invisible Hand», *Economics and Hermeneutics*, edited by Don Lavoie. Routledge, 149—176.

Daniel M. Hausman